

Sallai János

A magyar rendészettudomány akkreditációja

Accreditation of the Hungarian law enforcement science

Absztrakt

A modern rendészet kialakulása óta folyamatosan napirenden volt a rendészet egyetemi szintű oktatása, a rendészet, mint tudományág elismertetése. A rendészet jeles művelői megfogalmazták a rendészettudomány fogalmát, fő területeit, ugyanakkor a rendészettudomány akkreditációjára hazánkban csak 2012-ben került sor. Ennek folyamatát mutatja be a publikáció Karvasy Ágostontól a Rendészettudományi Doktori Iskola létrehozásáig. Kiemelve és megörökítve Szabó András gondolatait, aki 2003-ban a MTA elé tárta a rendészettudományi gondolatait és javaslatát a rendészettudomány elismerésére.

Kulcsszavak: rendészettudomány, akkreditáció, biztonság

Abstract

Since emergence of modern law enforcement has been a continuous topic teaching law enforcement at university level, the acknowledgement of law enforcement as a science. Famous users of law enforcement have formulated the conception of the science of law enforcement, its main topics but an accreditation of the science of law enforcement was effected in Hungary in 2012 only. This process will be presented by this publication from Mr. Ágoston Karvasy to establishing of the Doctors' School for Law Enforcement. Emphasised and immortalised the ideas of András Szabó, who presented in 2003 to the Hungarian Academy of Sciences his ideas on law enforcement science and his proposal on acknowledgement of law enforcement as a science.

Keywords: science of law enforcement, accreditation, safety

A rendészettudomány, (Sallai, 2019, 241-248.) mint kifejezés, a XIX. század második felétől jelen van a hazai szakmai közéletben. Rédey, Tomcsányi, Szamel, Finszter egyaránt használta, használja a kifejezést. Ám egy tudományágat, csak akkor jegyeznek a mai hazai tudományos közéletben, ha a jelenlegi szabályok szerint a magyar Akkreditációs Bizottság igazolja azt, és arról határozat formájában döntés születik. Az ős tudományok (matematika-, jog-, orvos-, fizika-, történelemtudományok... stb.) nem szorulnak ilyen akkreditációra, mivel mind a szakmai tudományos közélet, mint az elmúlt évszázadok, évezredek tudományos története igazolta azokat. A történelmi léptékkal alig mérhető fiatal tudományágak hitelesítése, létük fontosságának igazolása folyamatosan zajlik. Nagyon fontos meghatározni a születendő tudomány fogalmát, tárgyát, kutatási módszereit... stb.

A fentiek alapján, a rendészettudomány (Hautzinger, 2015, 14.) esetében a szakterület egyik jeles kutatóját és művelőjét Finszter Gézárt hívtam segítségül a fogalom tisztázása érdekében, amely szerint: „*A rendészettudomány az állam- és jogtudományoknak azon ágazata, amelynek kutatási tárgya a rendészet szervezete, működése és a rendészeti jog. A rendészettudomány sajátos módszertana azoknak a társadalomtudományi metodikáknak az összessége, amelyek alkalmasak a kutatási tárgy feltárására.* (kiemelés SJ) *A rendészettudomány rendszere visszatükrözi a rendészeti rendszerre jellemző struktúrát.*” (Finszter, 2014, 31.) „*A rendészet tananyag azoknak a tudományos módszerekkel feltárt fogalmaknak és törvényszerűségeknek a rendszerbe foglalt összessége, amelyek alkalmasak a rendészet működésének, szervezetének és jogi szabályozásának leírására és fejlesztésére. A rendészet tana a gyakorlati tapasztalatok, az empirikus tények szintetizálásával elméleti tudást és gyakorlati ajánlásokat kínál.*

- *társadalmi rendeltetésének és történelmi gyökereinek a feltárásához, tevékenység kritikai elemzéséhez,*
- *a szervezet célszerű kialakításához,*
- *a rendészeti jog megalkotásához,*
- *a működés hatékonyságának növeléséhez és törvényességének erősítéséhez,*
- *a rendőri teljesítmények méréséhez és a minőségbiztosításhoz, a szakmai követelmények és értékek megteremtéséhez,*
- *a rendészet anyagi-technikai és módszertani szükségleteinek a felméréséhez,*
- *az állomány kiválasztásához, képzéséhez, valamint a továbbképzéshez és a karrier megtervezéséhez,*
- *a rendészeti menedzsment kialakításához,*
- *a rendészetnek a közigazgatás szervezetébe történő ellentmondásmentes illeszkedéséhez,*
- *a rendészet és a társadalom együttműködésének elősegítéséhez, egyes rendészeti tevékenységek társadalmasításához,*

- a rendészeti hatóságok és a magánrendészetek együttműködéséhez,
- a rendészetnek a bűnözés kontrolljához való hatékony hozzájárulásához, a rendészeti feladatok kijelöléséhez a büntető igazságszolgáltatás előkészítő szakaszában,
- a rendészet nemzetközi integrációs együttműködésének támogatásához,
- a rendészeti stratégiák megalkotásához, a büntető politika alakításához, végül
- a rendészeti reformok sikeres tervezéséhez és végrehajtásához.” (Finszter, 2014, 31.)

A fentiek közlése mellett azonban nagyon fontos, hogy ne csak elméletben legyen kijelentve, hogy létezik a rendészettudomány, annak van célja, tárgya, s módszertana, hanem lényeges, hogy az adott országban kialakult gyakorlat szerint elismerésre, akkreditálásra kerüljön, és kiépítsék az intézményrendszerét, ami a fennmaradását biztosítani fogja. Ha kitekintünk az európai országok gyakorlatára, azt tapasztalhatjuk, hogy a rendészeti tárgyú tanulmányok egyre elterjedtebbek Európa területén, továbbá egyre elfogadottabb, hogy az EU tagállamainak rendőrségi akadémiáin, főiskoláin, egyetemein rendészeti jellegű kutatásokat folytatnak. Ezeknek a kutatásoknak az eredményeként 2007-ben a CEPOL kutatócsoport a következőket fogalmazta meg záró tanulmányában: *„A rendészettudomány a rendőrség – mint intézmény – és a rendészet – mint folyamatos tevékenység – tudományterülete. Alkalmazott diszciplínaként a rendészettudomány a rendészet területén belül hozzá közel álló más tudományágak módszereit és tárgykörét ötvözi. Magában foglalja mindazt, ami a rendőrség teendője, és minden olyan külső tényezőt, ami a rendészetre és a közrendre hatással van. Ez a definíció jelenleg megfelelően ragadja meg azt az állapotot, ahogy a rendészeti tanulmányok mindinkább elfogadott és bevett diszciplínává válnak. A rendészettudomány azzal a szándékkal próbál a tényekre magyarázatot találni, illetve a rendészeti munka valószínűségéről ismeretekhez jutni, hogy azok alapján általános érvényű következtetéseket vonjon le, és a lehetséges forgatókönyveket jó előre lássa.”* (Jaschke, Bjørgo, et. al. 2007, 20.)

Cyrille Fijnaut holland kriminológus 1986-ban írt (Fijnaut, 1983) előjelzése szerint, az európai rendészettudományt is új alapokra kell helyezni, és be kell emelni az amerikai rendészeti kutatási módszereket. Az új rendészettudománynak mindenképpen a következő öt pillérre kell támaszkodnia:

1. Politikai (közigazgatási) rendészettudomány, amely főleg a rendőrség feladatainak és hatáskörének, illetve a közigazgatási hatóságokkal, a törvényhatóságokkal és a lakossággal fenntartandó kapcsolatrendszer normatív meghatározását foglalja magában.

2. Társadalmi rendészettudomány, amelynek középpontjában a rendőri testület elvárt és valóságos működése áll a rendőrség által maga elé tűzött célok, ezenkívül – nem kisebb súllyal – a hatóságokkal és a lakossággal fenntartott kapcsolatok, saját szervezete és állománya, továbbá az általános viszonyok és a társadalmi fejlemények tükrében.
3. Technológiai rendészettudomány, melynek keretein belül olyan technikai és szervezeti eszközök jönnének létre, amelyek birtokában a rendőri testület úgy működhetne, hogy azzal tanújelét adja politikai felelősségtudatának, és ahogy az társadalomtudományi szempontból kívánatos.
4. Történelmi rendészettudomány, mely egyrészt a jelenlegi társadalomtörténeti kutatások irányában fejlődik, másrészt viszont napjaink tudománytörténeti kutatásai felé is kitérőt tesz.
5. Összehasonlító rendészettudomány, mely kifejezetten Európa rendőri struktúráinak történelmével és jelenlegi szervezeti viszonyaival foglalkozik. (Jaschke – Bjørgo et. al, 2007, 25.)

Jól látható, hogy a formálódó rendészettudományt mennyire befolyásolja a társadalom, a globalizáció és a politikai, továbbá a technológiai fejlődés. Magyarországon a rendészet tudományos elismerésének fontosságát már Karvasy Ágoston, Rédey Miklós, Tóth József, Szamel Lajos szinte kész tényként kezelte, ugyanakkor ez elmaradt. A fontos határköz átlépésére 2012-ben került sor, amikor a MAB akkreditálta a rendészettudományt. Ezt követhette a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Rendészettudományi Karának létrehozása a korábbi Rendőrtiszti Főiskola bázisán, majd az első rendészettudományi egyetemi tanári kinevezés 2013. október 15-én, a Rendészetelméleti és Történeti tanszék felállítása szintén 2013-ban, és végül a Rendészettudományi Doktori Iskola¹ a MAB általi 2015-ös akkreditációjára került sor. Ezzel párhuzamosan az MTA IX. osztálya helyet adott a rendészettudomány képviselőinek. *„A rendészettudomány napjainkban tehát egy olyan interdiszciplináris tudomány, amely a közigazgatás-tudománygyökereként, a feudális rendőrállam módszertanából a modern rendészet igazgatást, mint társadalomtudományoktól elhatárolható alrendszer vizsgálja.”* (Hautzinger, 2015, 14.)

Az ehhez vezető út nagyon nehéz és hosszú volt. Első nagy állomása a 2003. szeptember 17-én megtartott MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály

1 A Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság 2015. november 30-i határozatával a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Rendészettudományi Doktori Iskolájának akkreditációját 5 évre elfogadta.

osztályülése, ahol Szabó András² indítványozta, hogy az osztály fogadja be a rendőrtudományok doktori pályázatait. Az akkori eljárási szabály szerint nem az Osztály, hanem az (MTA) Doktori Tanács tudományai közé került a rendőrtudomány. Az előterjesztés kapcsán rövid vitára került sor, amelyet azzal zártak, hogy az Osztályelnök minden esetben konzultál a szóba jöhető bizottság elnökével, és azután dönt a doktori pályázatot illetően, hogy ki a kompetens elbírálni a dolgozatot.³ A rendőr-, illetve rendészettudomány szavak használatával ekkor még zavarok mutatkoztak. Ugyanis míg az előterjesztő Szabó András szóban a rendőrtudomány kifejezést használta, addig az írásban előkészített, és az ülés során felolvasott anyag címében a rendészettudomány szerepel. Szabó András előterjesztésének a címe a következő volt: Helyet kér a rendészettudomány. A rendészettudomány akkreditációjában játszott fontos szerepe miatt az előterjesztést szó szerint idézem.

„1./ A rendőrség működéséről, szervezeti és eljárási kérdéseiről számos kiváló tanulmány született. Számos belföldi és nemzetközi kutatás tárgyalta a rendészet diszciplináris önállóságát. Néhány disszertációt is megvédtek az Osztály keretében és jutalmaztak kandidátusi, illetve doktori fokozattal. (rendészettudományi témában) Jogtudományi besorolásuk a viták ellenére elfogadottá vált. Önálló címen történő befogadásukról azonban szükségesnek látszik az Osztály egyértelmű állásfoglalása. Különösen azért, mert a hadtudományi minősítés még mindig indokolatlanul konkurál a jogtudományi minősítéssel.

Ha pedig a jogtudományi minősítés keretein belül körbe nézünk, fontos diszciplináris változásokat észlelünk. Ezeket a változásokat általában az interdiszciplinaritás jelzővel illetjük, holott ez csak módszertani jellemzés. Ez a módszertani jellemzés azonban nem juttatja egyértelműen kifejezésre, hogy az interdiszciplinárisan kezelt tárgy maga elkülönülő minőséget takar. Erre jó példa a jogszociológia, amely a jog jelenségét szociológiai módszerekkel vizsgálja ugyan, de maga a jog a társadalmi jelenségek sorában elkülönült minőségű entitás. A rendészeti elmélet besorolási problémáit talán jobban megvilágítja a kriminológia példája. A kriminológiát a bűnözés valóságjelenségének vizsgálatára rendelt diszciplinának tartjuk. Elfogadott konvenció a bűnügyi tudományok közé sorolása, és így a jogtudományok rendjébe tartozása. A bűnözés alapegysége a bűncselekmény, mint jogilag szabályozott és tilalmazott magatartás.

2 Szabó András 1965-ben védte meg állam- és jogtudományi kandidátusi, 1978-ban pedig akadémiai doktori értékelést. 1990-ben az MTA Állam- és Jogtudományi Bizottságának lett tagja. 1997 és 1998 között az MTA közgyűlési képviselője volt. 1998-ban a Magyar Tudományos Akadémia levelező, 2004-ben rendes tagjává választották meg. 1990-ben az Országgyűlés az Alkotmánybíróság tagjává választotta.

3 A IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály ülésének anyaga. 2003. szeptember 17. MTA Levéltár

*A büntetőjog elmélet normativista módon kezeli a bűncselekményt, és ez bő-
ségesen elegendő az igazságszolgáltatás kompetenciája alá tartozás szem-
pontjából. Ugyanakkor nem kétséges, hogy a kriminológia szociológiai és
pszichológiai elemzése csak arra derít fényt, hogy mi is indokolja a jogi, tör-
vényi tilalmazást, a törvényi kriminalizálást, hanem annál jóval többre. És
ez a jóval több ugyanolyan fontos következményekkel jár, mint a bírói fele-
lősségre vonás. A bűnözés alakulását a társadalmi viszonyok alakulása és
változásai határozzák meg. Ezek a társadalmi állapotok teremtenek objektív
feltételeket az egyén döntései számára. Az egyéni döntést viszont nem csak
az adott tárgyi alternatívák határozzák meg, hanem a társadalom morális ál-
lapota és értékrendje is. A kriminológia bűnoktani felfogása viszonyt lényegi
befolyással lehet a jog és törvényhozás felé közvetítő kriminálpolitikára. A
kriminálpolitika a felkínált döntési alternatívák szerint határozza meg a bű-
nüldözési stratégiát és ennek szervezetrendszerét. Ebben a kriminálpolitikai
dimenzióban foglal helyet a rendőri szervezet, és ennek működésmódját tár-
gyalja a rendészeti elmélet.*

*2./ A bűnügyi tudományok rendszerén belüli elkülönülés már a 19. század
utolsó harmadában elkezdődik. Ebben jelentős szerepet játszik az empirikus
pozitivizmus. A morálstatisztika empirikus alapot szolgáltat a bűnözés társa-
dalmi tömegjelensége szociológiai vizsgálatához és a bűnözési „népmozga-
lom” sztochasztikus szabályosságainak kimutatásához. A morálstatisztikáról
leválik a kriminálstatisztika, és számbavételi egységei a jogilag szabályozott
eljárás kereteihez igazodnak, és a büntetőeljárás tagoltságát követve rendőri
és bírósági statisztikát képeznek. Tehát a bűnügyi tudományok alá soroltatnak.
A szociológiáról leválik a kriminálszociológia /Durkheim után Ferri/. A termé-
szettudományos alapú pszichológiából elkülönül a kriminálpszichológia. Ezek
egyesítését a kriminológia végzi el és elnyeri az anyatudomány rangját. A gya-
korlati bűnfelderítés támogatására természettudományos fegyverzettel, műsza-
ki-technikai eljárásokkal és berendezésekkel felsorakozik a kriminalisztika /po-
lice technique/. Ez tudományosan megbízhatóvá teszi a perben felhasználható
bizonyítékokat. Ez viszont visszahat a büntető eljárásjog bizonyításelméletére
és bizonyítási szabályaira, amennyiben a büntető perbeli bizonyosságot teszi
meg a büntetőjogi felelősség eldöntésének alapjává. A büntetőjogi felelősség
megalapozására kialakul a szakértői eljárások egész hálózata és intézményei.
Megjelenik a rendőrorvos, a törvényszéki orvos szakértő, a törvényszéki elme-
körtan, megszerveződnek az igazságügyi elmemegfigyelő intézetek és kény-
szergyógykezelő intézmények. A börtönügy támogatására szolgál a kriminál-
pedagógia. Megszületnek a rendőri és igazságügyi gyermek és ifjúságvédelmi
szakszolgálatok.*

3./ *A bűnözés és az igazságszolgáltatás /nyomozást is beleértve/ kölcsönhatásainak összefüggéseit /a bűnözést ugyan a társadalom termeli, de maga a bűnözés is viszonyokat teremt/, az elkülönült elméletek jogrendszeri adaptálását a kriminálpolitika vállalja magára. Így készítette elő a klasszikus büntetőjog reformista-pozitivista átalakulását. Ennek eredményeként különült el valamikor a 20. század elején a bűnüldözés, igazságszolgáltatás és börtönügy mai rendszere a külön szolgálatokkal /pártfogó felügyelet, ifjúságvédelmi felügyelők, börtönnevelők stb. /Így különült el és alakult át a tettbüntetőjog rendszeréből a tett és tettesbüntetőjog bifurkált rendszere. A rendőri szervezetről pedig levált, illetve ettől elkülönült a biztonsági rendőrség. Legújabb fejleményként pedig így jelent meg az alkotmányos jogállami büntetőjog.*

4./ *Tekintettel azonban arra, hogy a bűnüldözés és igazságszolgáltatás rendező központi magja – a büntetőjog – jelentős mértékben függ az egyén és a hatalom viszonyát szabályozó közjogi-alkotmányos rendszertől, különösen pedig az egyén autonómiáját és alkotmányos szabadságát biztosító normától, – szabályainak kialakításában, megfogalmazásában számolni köteles azokkal a korlátokkal és korlátozásokkal, amelyek az állami, hatósági beavatkozást nem engedik meg korlátlanra tenni, diktatórikus önkénnyé fajulni. Ez különösen érzékenyen érinti a rendőri és rendőrhatalmági szabályokat és eljárásokat. A különböző elméleti eredmények és információk felhasználásánál messzemenően figyelemmel kell lenni az ún. garanciális szabályokra. A felsorolt elméleti diszciplínák racionális, eredményre és hatékonyságra törő eljárásokat és megoldási modelleket ajánlhatnak és ajánlanak. Az eredményesség és az értékőrző garanciális elvek kényes egyensúlyát a rendészeti elmélet köteles megteremteni és ennek eljárási szabályait rendészeti modellté kiépíteni. Ez az egyensúlyteremtő elméleti tendencia figyelhető meg az európai rendészeti törekvésekben.*

5./ *Mint látható, a rendőrség működésére reflektált a bűnügyi tudományok mindegyike. Így például a büntető eljárásjog, amennyiben meghatározta a bűnügyi nyomozás illeszkedését a vádemeléshez és a büntető per előkészítéséhez /Európában a vizsgáló bíró intézményével, nálunk a rendőr-vizsgáló tiszt beiktatásával, és a vizsgálat nyomozástól való elkülönítésével/. A krimináltaktika is reflektált erre, amennyiben a nyomozás bűncselekmény típusonkénti kívánalmait körvonalazta /különös tekintettel például a mozgó bűnözésre, a szervezett bűnözésre, vagy galeri-bűnözésre, kábítószer bűnözésre stb./. A rendőr kriminológia a rendőrség és a bűnözők konfrontációjánál vizsgálta a szervezet diszfunkcionális hibáit, elemezte a rendőri állomány előítéletes beállítódásából fakadó „szelektív” eljárásait, a korrupciót és a rendészet közbejöttével kialakította a rendőri belső elhárítás szolgálatát.*

Az utóbbi években nagy lendülettel folyik a rendőri szervezet önállása, a szervezet struktúráját és eljárásait alapul vevő önreflexiója. Ennek eredményeként ma már rendelkezésre áll a rendőri professzió általános ismeretanyaga. Ezt nevezem magam részéről a tárgyban tevékeny szerzőkkel együtt és egyezően rendészetnek, rendészeti tannak, rendészeti elméletnek. Természetesen az elmélet tudományos színvonala változó és hullámzó. Ez azonban mit sem változtat a vizsgált tárgy koherenciáján.

6./ Ebben a tárgyban több színvonalas monográfia született, tanulmányok tömegét publikálták jogi folyóiratokban, a Rendészeti Szemlében. És megtalálták intézményeiket is a Rendészeti Kutató Intézetben, a Rendőrtiszti Főiskolában. A professzió társadalmi támogatása áll azon kezdeményezés mögött, hogy megalapítsák a Rendészeti Társaságot.

7./ A bűjtatott, mozaikszerűen a bűnügyi tudományokban rejtőzködő, de tárgyánál fogva mégiscsak markánsan elkülönülő rendőrségi-rendészeti ismeretek megérdemlik az önállóságot. Meglátásom szerint a rendészeti elméletnek önálló tárgya maga a rendőrség, a rendőrség közjogi-alkotmányjogi státusa, szervezetrendszere, a szervezetrendszerként differenciálódó eljárása-működése, kapcsolata a büntető eljárásjoggal, illetve államigazgatási joggal, a hatósági rendészet, továbbá és nem utolsó sorban a közrendnek és közbiztonságnak elméleti, pontos körülhatárolása, beleértve a közbátorságot is. A rendészetnek foglalkoznia kell működése egészének jogi alapjaival, a Rendőrségi Törvénnyel, és ennek alapján ki kell alakítani a rendészeti dogmatikát. Ki kell alakítani az egységes és terület specifikus információs rendszert, és ennek karbantartási eljárásait, a bűnügyi nyilvántartás modernizálása keretében a profilalkotási modelleket, a technikailag megújított modus operandi nyilvántartását. Ez igen kényes és igényes terület, mert alapul kell venni a személyi adatok védelméről szóló alkotmányos törvényt.

Komoly kutatást és nemzetközi tapasztalatszerzést igényel a bűnügyi feldeírítés elkülönítése a nyomozástól, belső szabályainak és fogásainak számbevétele. Ki kell alakítani az összrendőri működés információs rendszerét, amely naprakészen követi az eljárásokat és eljárási fázisokat, továbbá gondoskodni kell az információáramlásról, valamint ezek műszaki hordozóinak standardizálásáról. Hatalmas feladat, de nagy tapasztalatok állnak rendelkezésre a rendőrségi statisztika modernizálására, megújítására, így különösen a közbiztonság és közbátorság mérésére, a rejtett bűnözés becslésére, a kriminál prognózisra. Össze kell foglalni a titkosszolgálati eljárás módszertanát, a biztosítás és objektumvédelem konkrét eljárásait, az áldozatvédelem és tanúvédelem eljárásait. Újra kell gondolni a visszaesők közbiztonsági ellenőrzésének mai rendszerét.

A bűnmegelőzés egész módszertanát új alapokra kell helyezni és ezen belül véglegesen tisztázni kell a bűnalkalmak rendőri ellenőrzési rendszerét, valamint a társadalmi bűnmegelőzés folyamatban lévő rendszerének kapcsolatát. A felderítés eredményesség mérésének statisztikai rendszerét meg kell újítani, hogy a nyomozáseredményesség és a bűnmegelőzés összefüggései egyértelműen tisztázhatók legyenek. Folytatni kell a bűnözés területi, településhálózati megoszlásának nyilvántartását, és statisztikai-matematikai elemző módszerekkel vizsgálni kell a régiók társadalmi-gazdasági fejlődésének hatásait a bűnözés alakulására. Ezek a kutatások termékeny műltra tekintenek vissza, de eredményeit nemcsak a fejlődés-bűnözés kapcsolatának tisztázására kell felhasználni, hanem a közigazgatási területek rendőri lefedésének „súlyozott” erőforrás felhasználására is. A rendőri szervezet társadalmi és hatósági kapcsolatrendszerének szempontjából nem közömbös, hogy a bűnvonzó területek felügyelő-nyomozó munkaszervezete alakuljon ki, míg a bűnkibocsátó területeken a szociális, mentális, munkaerő-gazdálkodási szervezetekkel az egyén bűnözővé válásának feltételeire ható rendőri-szolgálati szituatív megelőzési munkán legyen a hangsúly a helyi autonómiákkal.

8./ A kriminálpolitikában Európa szerte fontos stratégiai változások szemtanúi lehetünk. A változások és reformtervek elsősorban a rendőrséget érintik. A rendőrségnek a jogállamban komoly korlátai vannak. Hatóságként ugyanis beavatkozását a bűncselekmény elkövetése előtt megköti a nullum crimen sine lege elve. Ezért és emiatt általánosan elfogadott bűnmegelőzési teória az ún. szituatív bűnmegelőzés, vagyis a bűnalkalmak rendőrhatalósági ellenőrzése. Ezt egészíti ki a társadalmi bűnmegelőzés rendszere, amelynek alapelve a közösségi beavatkozás, valamint a partneri viszony, és nem a hatósági-állami beavatkozás jogalany-kötelezettségi viszony. A rendőrség és a társadalom kapcsolatát jellemző hatóságias viszony gátjainak mellőzésére és feloldására új rendőrségi-szervezeti kísérletként vezették be a közösségi rendőrségi modelleket. Ebben a rendszerben a biztonság és rendvédelem gazdája az önkormányzat, amelynek közösségi megrendeléseit teljesíti a közösségi-önkormányzati rendőrség. A probléma azonban nem megoldott, hiszen sok országban és így nálunk is a rendőrség kormányzatfüggő, központosított szervezet, és így a központi közigazgatás része. Ezt a közigazgatási szervezethez való működését keresztezi a bűnügyi szolgálati ág, amelynek működése messzemenően alá van rendelve a büntetőeljárás törvénynek, és messzemenően tartózkodnia kell a helyi érdekbefolyásoktól. A közrendvédelem közigazgatási eljárási törvény alá esik viszont, de a közösségi rendőrség bevezetése megduplázná ezt a szolgálati ágot. A problémák gyakorlatias és elvi megoldásában a rendészetnek fontos szava lehet.

9./ Rendészettudományunk meglepő gyorsasággal reagált korunk új kihívásaira, az ezek alapján megfogalmazott új elméletekre és rendészetfilozófiákra. Azokra az elméletekre gondolok, amelyek a hagyományos közbiztonság helyébe lépő új átfogó biztonságfilozófiák, és amelyeknek alapja a kockázati társadalom új szociológiai fogalma. Ez viszont tekintettel van a katasztrófákra, azok elhárítására létrejött védelmi-elhárító szervezetekre, ezek műszaki technikai apparátusára és a rendőrségnek ezzel kapcsolatos sajátos feladataira /kiszegítő műszaki mentés, kiszegítő mentőszolgálat stb./. A szervezett bűnözés veszélyei is átnyúlnak országhatárokon és az általános biztonság fogalma alá jobban illelnek, mint a közbiztonság fogalomkörébe. Itt azonban éppen a rendészet feladata, hogy a biztonságvédelem ne keveredjen a katonai-külpolitikai biztonsággal, mert az sajnálatosan nagy kísértést jelent tapasztalataim szerint a hadtudomány számára. Azt is le kell szögezni, hogy az EU-hoz való csatlakozás ebből a szempontból nem nemzetközi-jogi megítélést kíván, hanem közösségi jog megítélését. Ezzel szemben viszont a bűnügyi jogsegélyegyezmények hatályban maradnak, és a régi típusú Interpol kapcsolatok is. Viszont folyamatban van az Europol szervezése, aminek kiképzési programja már megkezdődött. Nálunk egy kitűnően működő nemzetközi rendőr akadémia működik. Ennek tapasztalatait is hasznosítania kell a rendészettudománynak. A schengeni egyezmény gyakorlati megvalósítása folyamatban van, ami viszont felveti a mai határőrség határrendőrséggé történő átalakítását. Ennek alkotmányjogi lehetőségei adóttak és AB határozat is szabad utat engedett a szervezeti reformoknak. Számolni kell viszont a specializálódott rendőrségek felállításával, ezek vezetésének, irányítás tevékenységeik koordinálásával, továbbá ezen belül egy közös szolgálati adatbank létesítésével. Ebben a tekintetben a határrendőrségre, a vámőrségre és az adórendőrségre gondolok.

10./ A biztonság új társadalmi körülményeink között áruvá vált. Politikai szinten a pártok egymással versenyezve kínálnak új és legújabb büntető politikát hirdetve. A rendészetnek meg kell maradnia rendészeti-szakmai szinten. Számolnia kell viszont azzal, hogy az őrző-védő szolgálatok, a személyvédelmi testőrködés olyan jelentős szolgáltatási szektorrá vált, amelynek létszámviszonyai meghaladják a rendőri állományét. A biztonsági berendezések iparága is kialakult, ezek gyártási szabványai kérdésesek, a térfelügyelő berendezések működtetése pedig komoly finanszírozási és hatásköri összeütközéseket eredményezett. A vásárolt és az államilag garantált biztonság érdekütközéseket provokálhat, és fokozhatja a társadalmi feszültségeket. A polgárőrségek vigyázó-felügyelő önkéntes tevékenysége, rendőri ellenőrzése gondot okozhat, ha a bűncselekmény-megszakítás és helyszínen tartás jogi kérdései továbbra is rendezetlenek. Itt a közbiztonsági közalapítvány működésének komoly szerepe lehet.

11./ *A rendőrség fegyveres testület. Ilyenként is hordozója az állami erőszak monopóliumának. A rendészet régóta kidolgozott alapelve: a rendőri akciót, ha már egyszer megkezdődött, végre kell hajtani, be kell fejezni. Ez is és a fegyverhordozás is azonnali asszociációra vezet: a rendőrség és a hadsereg egy tekintet alá esik. Holott az ellenség megsemmisítésének feladata és eljárási filozófiája alapvetően különbözik a rendőrségétől. Itt szó sem lehet megsemmisítésről, csak korlátozásról, feloszlatásról, megszakításról. Fegyverhasználatról pedig szó sem lehet: ehhez külön alkotmányjogi felhatalmazás szükségeltetik. A hivatalbeli veszélyvállalási és kockázatvállalás büntetőjogi kötelezettsége miatt maga a fegyverhasználati jog is mérhetetlenül korlátozott. A rendőr azért visel fegyvert, hogy azt ne használja. A rendőri szervezés egyik alaptörekvése a civilebbé tétel. Ezért is határozottan ellent kell állnia a rendészetnek a hadtudományi kísértéseknek, amelyeknek alapja az, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi oktatási egység egyetemi rangú ugyan, de rendészeti kompetenciája régen megszűnt, a rendőrség pedig a főiskolai képzéssel és annak színvonalával, több évtizedes gyakorlatával kivíta az elméleti presztízt. A kísértés azonban még mindig aktív.*

12./ *A rendőri szolgálati viszony szabályozásában számos probléma létezik. Egyes szolgálati ágak egyenruházott, rangokat ismerő megjelenése a hatósági jog- és törvényvédő funkció miatt mellőzhetetlen. Ugyanakkor viszont a militáris parancsteljesítési kötelezettség nem létezik, hanem csak a közigazgatásihoz hasonló alá-fölé rendeltségi viszony. A mai szabályozás a közszolgálati-sághoz közelíti a rendőrök jogállását, és ennek alapján kínál karrierlehetőséget. A rendészet fontos feladata a professzionális elkötelezettség kibontakoztatása. Ennek alapja a rendészeti ismeretek birtoklása, amit hatékonyan támogathat a rendőri etikai kódex.*

13./ *A rendészet több rétegű és dimenziójú elmélet. Kiindulási alapjai normatív szabályok. Gyakorlati tevékenységében jogalkalmazó, jogvédő és jogot kikényszerítő pragmatikus irányultságú ismeretanyag. Javaslom, hogy a IX. Osztály a Jogtudományi Bizottság szakmai kompetenciájába, illetve a Közigazgatási Bizottság hatáskörébe sorolja a rendészeti tárgyu, tudományos minősítésre váró munkákat, és a jogtudományi alapminősítésen belül ismerje el a rendészeti besorolást.⁴*

Már a rendszerváltás előtti években a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia (ZMKA) egyetemmé váló átalakulása (majd a '90-es években ennek elnevezésében is

4 Szót kér a rendészet! Előterjesztés IX. Osztály részére a rendészeti tudomány befogadására. Elhangzott: A IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály ülésén. 2003. szeptember 17. MTA Levéltár

hangot adtak: Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, ZMNE) a doktori iskolájuknak is monopolhelyzetet teremtett. Mivel a rendőrtisztképzés csak főiskola szintű volt, ezért doktori képzést nem folytathatott, aminek eredményeként a rendészeti ágazatban egyetemi végzettséggel rendelkezők többnyire a ZMNE Hadtudományi Doktori iskolájában tudtak tudományos fokozatot szerezni. Ezt a monopolhelyzetet akarták a katonák megvédeni, amikor 2003. szeptember 17-én Szabó András kérelmét beterjesztette. Ezért is lényeges, hogy Szabó András az MTA IX. osztályülésén, a rendészettudományi doktori pályázatot befogadó kérelmét *Helyet kér a rendészettudomány* címszó alatt megfelelő érvekkel, tudományos igényességgel, 13 pontba szedve, gazdagon alátámasztotta. Az első pontban utalt arra, hogy már nyitott kapukat dönget, hisz idáig is néhány MTA doktori disszertációt is megvédtek rendészettudományi témában az Osztály keretében, melynek következtében kandidátusi, illetve doktori fokozatokat ítéltek oda. Szabó András, visszatekintve a rendészettudomány történetére megállapította, hogy a XX. században már a bűnügyi tudományok egymástól elkülönültek, így önálló kriminológia, kriminálszociológia, kriminálstatisztika, kriminalisztika stb. jött létre. Ebbe a folyamatba illeszkedik bele a rendészettudomány önállósá válása is. A bűnüldözésben az eredményesség és az értékőrző garanciális elvek kényes egyensúlyát a rendészetelméletnek köteles megteremtenie, és ennek eljárási szabályait rendészeti modellé kiépítenie, ehhez azonban szükséges az önálló rendészet elismerése. Ezt követően Szabó András ismertette, hogy a bűnügyi változásokra, fejlődésre a rendészet folyamatosan reflektál, mert rendelkezik a rendőri professzió általános ismeretanyagával, majd kijelentette, hogy ezt nevezi a maga részéről „*a tárgyban tevékeny szerzőkkel együtt és egyezően rendészetnek, rendészeti tannak, rendészeti elméletnek.*” A beadvány 6. pontjában tájékoztatta a jelenlévőket, hogy már akkor is jelentős számú rendészettudományi szakirodalommal, publikálásra alkalmas folyóiratokkal (BM Szemle, Magyar Rendészet) rendelkeztek, és küszöbön állt a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapítása, ami hamarosan, 2004-ben be is következett. A későbbiekben beadványában kifejtette a rendészet tárgyát, szervezetrendszerét, kapcsolatát a büntetőeljárással, és hogy a rendészetnek foglalkozni kell a közrend és közbiztonság elméleti, pontos körülhatárolásával (beleértve a *közbátorságot*, amely kifejezést előtte már hosszú ideje nem használta senki!). Továbbá a beadványtevő véleménye szerint, a „*rendészetnek foglalkoznia kell működése egészének jogi alapjaival, a Rendőrségi Törvénnyel, és ennek alapján ki kell alakítania a rendészeti dogmatikát*”. Ezt követően többször elhatárolódott a hadtudománytól, és felhívta a figyelmet arra, hogy a rendészet feladata az is, hogy a „*biztonságvédelem ne keveredjen a katonai-külpolitikai biztonsággal, mert az sajnálatosan nagy kisértést jelent tapasztalataim szerint a hadtudomány számára.*” Továbbá fontosnak

ítélte megjegyezni, hogy a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem rendészeti kompetenciája régen megszűnt. Ez azért is volt fontos, mert ekkor már napirenden volt a két intézmény lehetséges fúziója, amelyben a ZMNE be akarta kebelezni a RTF-t. Szabó András a beadvány végét javaslata megismétlésével zárta, mely szerint rendészeti témában a doktori cselekmények befogadását javasolja.

Később ezen fenti gondolatok jegyében több konferencia került megszervezésre, melyek közül 2004-ben, a Rendőrtiszti Főiskola falai közt megtartott konferencián az elnöklő Blaskó Béla bejelentette, hogy az RTF stratégiai célul tűzte ki, hogy a magyar felsőoktatás intézményeinek rendszerében – önállóan – a rendészeti tudományos kutatások centrumává váljon. Tovább elmondta, hogy az elmúlt időszakban *„Kutatómunkánk során megpróbáltuk tisztázni a rendészet fogalmának normatív és materiális elemeit, a rendészeti szervek ágazati tagolódását abban a logikai rendszerben, hogy a rendészeti szervek feladatai, funkciói és hatáskörei milyen azonosságokat, illetve eltérő vonásokat mutatnak.”* (Blaskó, 2004) Majd röviden szólt még arról, hogy a *„Rendőrtiszti Főiskola már évekkel ezelőtt hozzájárult a rendészettudomány önállósulásának megalapozásához”*. Ugyanezen konferencián Szabó András a rendészettudomány elismerése kapcsán már tényként jelentette be, hogy: *„Szerencsére a legitimitást eldöntötte a Magyar Tudományos Akadémia IX. Osztálya azzal, hogy határozatban mondta ki: a rendőrtudományok és a rendészet tárgykörében megjelent és disszertációként benyújtott értekezéseket a IX. osztály, mint közgazdasági és jogtudományi osztály befogadja, a magáénak tekinti, és gondolja a tudományos fokozat elnyerésének eljárását.”* (Szabó, 2004) Ezzel Magyarországon a legmagasabb szintű tudományos fórum, az MTA mondta ki, hogy a rendészettudomány művelhető. A rendészettudomány meghatározásában Szabó András szerint bőven elegendő az, hogy *„a rendőrtudományok és a rendészet a rendőri szervezetre, a rendőri szervezet működésére vonatkozó elméleti ismeretanyag.”* Előadásában szólt még arról, hogy 2004-ben már nem kérdés, hogy van-e rendőrtudomány, mert a rendőrtudomány bent van az Akadémia falai között. Meggyőződése, hogy a *„rendőrtudományok függő viszonyban álló, praktikus, gyakorlati célzatú tudományok, amelyek a rendőri eljárást eredményessé és hatékonná teszik. Együttal annak a szervezetrendszernek egy-egy fontos tagját, láncszemét jelentik, amely az általános biztonságot megteremti.”* (Szabó, 2004)

Ugyanezen a konferencián Katona Géza a rendészet fogalma kapcsán a közép-európai jogtudósok értékes megállapításaiból az alábbi következtetésekre jutott:

- a rendészet a közrend megzavarásának megelőzésére, a közvetlenül zavaró magatartások, események, veszélyek megakadályozására, elhárítására, a megzavart rend helyreállítására irányuló tevékenység;

- a közrend széles, a jogrenddel azonos szintű fogalom, amely egyes vonatkozásokban magában foglalhatja a közösségen belüli együttélés íratlan szabályaival történő szembe szegülést is;
- a rendészet feladatait túlnyomórészt tiltó jogszabályok határozzák meg, amelyek érvényesítésére a kényszerítő eszközök különböző fokozatai állnak rendelkezésre;
- a demokratikus jogállam rendészetét a legalitás, a személyiségi jogok érvényesítése jellemzi, a jogszabályok keretei között kifejtett rendészeti tevékenység folyamatában a diszkrecionális jogelv megvalósítására is sor kerülhet. (Katona, 2004)

Az akkor már meglévő rendészet/rendvédelem vita kapcsán fontosnak tartotta megjegyezni, hogy:

- a rendészet intézménye rendelkezik jogtudományi háttérrel;
- a rendvédelem intézménye a hatályos törvényekben a rendszerváltás utáni évtizedben jelent meg, anélkül azonban, hogy a különböző hatályos jogszabályok a fogalom egységes tartalmát meghatározták volna.

E vita a mai napig jelen van a szakmai közéletben, miután az Alaptörvényben és más rendszettel kapcsolatos jogszabályokban szerepel a rendvédelem szó, ezért használata elfogadott, de ugyanakkor ismerve Tomcsányi rendészeti rendszerét, a rendvédelem szót a rendészet szinonimájaként nem lehetne használni.

A már magyar tudományos közéletben jelenlévő rendészettudományt ugyanakkor, de jure nem jegyezték. Azaz még mindig hiányzott az intézményi háttér. Ennek a hiányosságnak a pótlására az MRTT főtitkára, az alábbiakat figyelembe véve:

- felismerve a rendészet kiemelkedő társadalomvédelmi szerepét az alkotmányos demokráciában,
- törekedve arra, hogy a rendészet jogi szabályozása, szervezetének kialakítása és működése kapja meg a szükséges támogatást,
- erősítve a Hágai Programban lefektetett, a szabadság, biztonság, a jog térségének megalapozására irányuló Európai uniós elveket,
- tekintettel a rendészeti felsőoktatás igényekre,

javasolta az MTA számára, hogy az MTA a IX. osztály SZMSZ-ét módosítsa az MTA Közgyűlése, hogy oda a Rendészettudományi Bizottságot be tudja fogadni. (Janza, 2006, 6–7.) Továbbá kérték, hogy az MTA vizsgálja meg a lehetőségét, hogy az MTA részeként működhetne-e egy Rendészeti Kutató Intézet. A feljegyzés javasolta még, hogy az MTA indítson el egy rendészettudományi

ismereteket terjesztő könyvsorozatot, és biztosítson lehetőséget a rendészettudomány művelői számára az MTA más kutatóival való együttműködésre.

Ma már tudjuk, hogy mindebből a legfontosabb elképzelés valósult meg: az MTA befogadta a IX. osztályába a Rendészeti Albizottságot.

Az MTA IX. osztálya Rendészettudományi Bizottsága alakuló ülésére 2007. november 6-án került sor, amelyen Prof. Dr. Korinek László, az MTA levelező tagja elnökölt, és az állandó tagok mellett meghívottként részt vett Dr. Janza Frigyes MRTT főtitkára is. A Bizottság egy időtálló működési szabályzat kidolgozásával a titkárt bízta meg. Az alakuló ülésen *„célként fogalmazódott meg, hogy a Bizottság segítse elő a rendészettudomány vizsgálati tárgyainak és fogalmainak kimunkálását, a terminológia egységesítését, a módszertan multidiszciplinaritáson alapuló sokszínűségének elismertetését, hogy szaktudományként megtalálja biztos helyét a tudomány világában. Tematikai szempontból a tűzrendészet, az alkotmányjogi összefüggések, vagy éppen az európai integráció rendészeti kérdései nagyobb hangsúlyt kaphatnak, különösen azért, mert a Prümi Egyezményhez csatlakozás, vagy a 2011-es magyar EU soros elnökségre felkészülés tudományos támogatás nélkül kevésbé lesz eredményes.”*⁵ Az ülésen szóba került még, hogy a megszűnt Rendészeti Kutató Intézet szerepét nem sikerült betölteni.⁶

Az ezt követő öt év rendészeti szakmai és civil törekvései 2012-13-ban fontos határkövet léptek át, ugyanis a MAB 2012/8/III/2/2. (2012. 09. 28.) sz. határozatával a rendészettudományt tudományággént ismerte el, de ugyanakkor határozatában szükségesnek tartotta a tartalmi és formai követelmények kidolgozását, melyet később a 2012/10/V/2. sz. határozatában ismét megerősített. Ezzel legitimálta a Nemzeti Közszerológiai Egyetemen létrehozott Rendészettudományi Kart.

A fentiekkel összhangban a 2012-ben létrehozott Nemzeti Közszerológiai Egyetem Szenátusa a Rendészettudományi Tanszék felállítására megfogalmazott igényt a 131/2013 (IX. 11.) sz. határozatával elismerte, és 2013. október elsejei hatállyal

5 Jegyzőkönyv: az MTA IX. osztálya Rendészettudományi Bizottsága alakuló ülésén, Készült: 2007. november 6-án.

6 2011-től a MTA IX. Osztály Rendészettudományi tisztségviselőit és tagjait a következők töltötték be:
Elnök: Finszter Géza, az MTA doktora
Elnökhelyettes: Bukovics István, a műszaki tudományok kandidátusa
Titkár: Tóth Judit, az állam-és jogtudományok kandidátusa
Tagok: Blaskó Béla, az állam-és jogtudományok kandidátusa, Déri Pál, az MTA doktora, Dános Valér, az állam-és jogtudományok kandidátusa, Fórizs Sándor, a hadtudományok kandidátusa, † Katona Géza, az állam-és jogtudományok doktora, Korinek László, az MTA levelező tagja, † Lontainé Santora Zsófia, a biológiai tudományok kandidátusa, Lőrincz József, az állam-és jogtudományok kandidátusa, Sallai János, PhD, Sándor Vilmos, a hadtudományok kandidátusa, Sárkány István, az állam-és jogtudományok kandidátusa, Valcsicsák Imre, a filozófiai tudományok kandidátusa

Rendészetelméleti néven azt létrehozta, majd 2015-ben Rendészetelméleti és -történeti Tanszék névre módosította.

A rendészettudomány elismerésének következő mérföldköve a Rendészettudományi Doktori Iskola akkreditációja volt, amelyre a MAB FVB 18/2015/2/951 sz. határozatával, 2015. XI. 30. dátummal került sor.

A Doktori Iskola képzési rendszere három pillérre épül:

- (a) tantárgyi követelmények teljesítésére;
- (b) a doktori kutatási program megvalósítására,
- (c) az oktatói és kutatói szakmai készségfejlesztésre.

A Rendészettudományi Doktori Iskola kutatási területei:

1. *Általános rendészetelmélet, rendészettörténet, nemzetbiztonság és rendészet.* Vezetője: Prof. Dr. Főrizs Sándor, egyetemi tanár
2. *Szakrendészetek, a rendészet európai uniós és nemzetközi vonatkozásai.* Vezetője: Prof. Dr. Sallai János, egyetemi tanár
3. *A rendészet jogi, kriminológiai, kriminalisztikai és társadalomtudományi aspektusai.* Vezetője: Prof. Dr. Blaskó Béla, egyetemi tanár

A Rendészettudományi Doktori Iskola tantárgyai pedig lefedik a rendészettudomány teljes spektrumát. Mára az Iskola törzstagjainak száma 10-re, oktatóinak száma 55-re, és a témakiírás 80-ra bővült. Így egyértelművé vált, hogy a XIX. századi rendészeti képzéstől a szaktanfolyamokon, rendőr akadémiákon, és a Rendőrtisztí Főiskolán át, a Nemzeti Közszerológati Egyetem Rendészettudományi Karáig behatóan, a rendészeti képzés íve elért a csúcsig, a rendészettudományi PhD képzésig. Melyben mára mind a rendészettudomány, mind a Rendészettudományi Karon folytatott képzések, valamint a Rendészettudományi Doktori Iskola a Magyar Akkreditációs Bizottság által akkreditáltta vált.

Felhasznált irodalom

- A IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály ülésének anyaga. 2003. szeptember 17. MTA Levéltár
- Blaskó B. (2004): *Tisztelet a tudománynak*. Budapest: RTF konferencia
- Fijnaut, C. (1983): *Theoretische opstellen rondom de politie, Apeldoorn*.
- Finszter G. (2014): *A társadalomtudományok és a rendészet*. In: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): Rendészettudományi gondolatok. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság
- Hautzinger Z. (2015): *A kriminalisztika és a rendészettudomány határterületei*. Magyar Rendészet, 1.
- Janza F. (2006): *Feljegyzés*. Magyar Rendészet, 4.

- Jaschke, H. – Bjørgo, T. – Romero, F. – Kwanten, C. – Mawby, R. – Pagon, M. (2007): *A rendészettudomány európai megközelítése munkacsoport. Zárójelentés tervezet*. Münster: CEPOL, I. Jegyzőkönyv: az MTA IX. osztálya Rendészettudományi Bizottsága alakuló ülésén, Készült: 2007. november 6-án
- Katona G. (2004): *A rendészet fogalma és tagozódása*. Budapest: Rendőrtiszti Főiskola
- Sallai J (2019): *A rendészettudomány forrásai, gyökerei*. In: Gaál Gy. – Hautzinger Z. (szerk.): Gondolatok a rendészettudományról: Írások a Magyar Rendészettudományi Társaság megalapításának tizenötödik évfordulója alkalmából. Budapest: Magyar Rendészettudományi Társaság
- Szabó A. (2004): *A rendészettudomány meghatározása és értelmezése*. Budapest: Rendőrtiszti Főiskola
- Szót kér a rendészet! Előterjesztés IX. Osztály részére a rendészeti tudomány befogadására. Elhangzott: A IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztály ülésén. 2003. szeptember 17. MTA Levéltár